

**Ομιλία του Μακαριωτάτου Αρχιεπισκόπου Τιράνων,
Δυρραχίου και πάσης Αλβανίας κ.κ. Ιωάννου
για τον μακαριστό Αρχιεπίσκοπο κυρό Αναστάσιο**

**Θέμα: Ο μακαριστός Αρχιεπίσκοπος Αναστάσιος και η
πνευματική αναγέννηση της Ορθοδόξου Εκκλησίας της
Αλβανίας**

Οκτώβριος 2026

(Προσφωνήσεις)

Ευχαριστούμε θερμώς την Ιερά Μητρόπολη Λευκάδος και Ιθάκης, τον Καθηγούμενο και την αδελφότητα της Ιεράς Μονής Φανερωμένης για την πρόσκληση και για την αφιέρωση της εφετινής Συνάξεως στη μνήμη του μακαριστού προκατόχου μας, Αρχιεπισκόπου Αλβανίας κυρού Αναστασίου.

Προσωπικά, χαίρομαι κάθε φορά που μου δίνεται η ευκαιρία να ομιλήσω για τον μακαριστό προκάτοχό μου. Και θέλω εξ αρχής να ομολογήσω: δεν πρόκειται για μια ψυχρή ιστορική αναφορά σε έναν επιφανή εκκλησιαστικό άνδρα. Πρόκειται για μια μαρτυρία ευγνωμοσύνης και ευχαριστίας — μαρτυρία για το πώς η χάρη του Θεού, όταν συναντά έναν άνθρωπο με πίστη, τόλμη, ταπείνωση και αποστολική αγάπη, μεταμορφώνει την έρημο σε κήπο, τη σιωπή σε δοξολογία, τα ερείπια σε ζώσα Εκκλησία.

Η Εκκλησία μας γνώρισε έναν από τους σκληρότερους διωγμούς της νεότερης ιστορίας. Το αθεϊστικό καθεστώς δεν αρκέστηκε στον περιορισμό της θρησκευτικής ζωής· θέλησε κάτι περισσότερο: να σβήσει τη μνήμη του Θεού

από τη συνείδηση του λαού, γκρεμίζοντας ναούς και αποκόβοντας ολόκληρες γενιές από την ιερά παράδοση. Το αποτέλεσμα; Ναοί ερειπωμένοι, ναοί που είχαν γίνει αποθήκες, γυμναστήρια, στάβλοι· κληρικοί εκδιωγμένοι και ταπεινωμένοι· μοναστήρια ερημωμένα· λειτουργική ζωή ανύπαρκτη· και άνθρωποι που κρατούσαν την πίστη κρυμμένη μέσα τους, σαν μια μικρή φλόγα που δεν έπρεπε να φανεί. Το καθεστώς διακήρυξε με κομπασμό ότι η Αλβανία ήταν πλέον «το πρώτο αθεϊστικό κράτος στον κόσμο», πιστεύοντας πως είχε εξαλείψει οριστικά από τη χώρα κάθε θρησκευτική έκφραση και δράση. Όμως ο λόγος του Κυρίου, «πύλαι ᾗδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς» (Ματθ. 16,18), αποδείχθηκε ισχυρότερος από κάθε ανθρώπινο σχέδιο και από κάθε διωγμό.

Εκατοντάδες άνθρωποι που ζουν ακόμη σήμερα, παιδιά τότε, καταθέτουν παρόμοιες αναμνήσεις από το πατρικό τους σπίτι: τη γιαγιά ή τον παππού, αποτραβηγμένους σε κάποια γωνιά, στο σκοτάδι ή στο φως του φεγγαριού, να ψιθυρίζουν λόγια «ακατανόητα», να ανάβουν κρυφά μια φωτίτσα ή να βγάζουν κάτι από τον κόρφο τους και να το φιλούν· και, αν τυχόν γίνονταν αντιληπτοί, να παρακαλούν να μην ειπωθεί τίποτε σε κανέναν. Οι άνθρωποι αυτοί είχαν κρατήσει ζωντανή μέσα τους την ελπίδα, με τις δικές τους παιδικές μνήμες: την εκκλησία, το άρωμα του λιβανιού και του λαδιού, τη μορφή του ιερέα. Και προσεύχονταν μυστικά, με αληθινό πόνο. Οι περισσότεροι από αυτούς δεν έζησαν τη χαρά της αναγεννήσεως της Εκκλησίας τους· οι προσευχές τους όμως ανέβαιναν στον ουρανό «ὡς θυμίαμα» (Ψαλμ. 140,2), θυμίαμα ευώδες, και ο ζωντανός Θεός ετοίμαζε ήδη την απάντησή Του.

Τέτοιο παράδειγμα ήταν οι αδελφές Μαρίκα και Δήμητρα Τσίτσο, στην Κορυτσά. Στο σπίτι τους λίγοι πιστοί συνάζονταν μέσα στη νύχτα για τη Θεία Λειτουργία, με τα παράθυρα σκεπασμένα με κουβέρτες, γύρω από έναν ιερέα που ερχόταν κρυφά από μακριά: τον π. Κοσμά Κίριο, τον ίδιο που αργότερα θα βάπτιζε, μυστικά, και τον ομιλούντα. Δώδεκα άνθρωποι μοιράζονταν το εικοσιτετράωρο, δύο ώρες ο καθένας, σε ακοίμητη προσευχή, ζητώντας από τον Θεό να ανοίξουν ξανά οι εκκλησίες. Περίμεναν είκοσι τρία ολόκληρα χρόνια. Και όταν η προσευχή τους εισακούστηκε, ο Θεός δεν τους χάρισε μόνο ανοιχτούς ναούς· τους χάρισε ποιμένα με αποστολικό ζήλο και πατρική καρδιά.

Μετά την πτώση του καθεστώτος, μέσα στην τραγική πραγματικότητα που περιγράψαμε, η έλευση, με τη μέριμνα της Μητρός Εκκλησίας της Κωνσταντινουπόλεως, του τότε Πατριαρχικού Εξάρχου και μετέπειτα Αρχιεπισκόπου Αναστασίου, τον Ιούλιο του 1991, δεν είχε τίποτε το θριαμβευτικό, τίποτε το πομπώδες. Μόνο ένα λιτό, αλλά θερμό και ενθουσιώδες «Χριστὸς ἀνέστη!», μπροστά σε λίγους φτωχούς, ηλικιωμένους και κουρασμένους ανθρώπους, μέσα σε έναν παλαιό, μισοερειπωμένο ναό. Δεν υπήρχαν μεγαλοπρεπή κτήρια ούτε οργανωμένα προγράμματα. Υπήρχε όμως μια ορθόδοξη καρδιά γεμάτη αλήθεια, αγάπη και ομορφιά, και ένας έμπειρος, ακαδημαϊκός νους με ιεραποστολική κατάρτιση.

Το 1994, όταν η παραμονή του Αρχιεπισκόπου στη χώρα απειλήθηκε, οι αδελφές Τσίτσο οργάνωσαν και πάλι ολονύκτιες προσευχές, επί σαράντα ημέρες. Και όταν εκείνος τους είπε ότι η απομάκρυνσή του ήταν πια πιθανή, του απάντησαν: «Τόσα χρόνια προσευχόμασταν να έρθει κάποιος να μας αγαπήσει· και τώρα θα μας αφήσετε;»

Μέσα σε αυτή τη φράση κρυβόταν όλος ο πόνος των χριστιανών της Αλβανίας· όχι μόνο όσων ζούσαν ακόμη, αλλά και όσων είχαν ήδη κλείσει τα μάτια τους προσμένοντας την εκπλήρωση της ελπίδας και της πίστεώς τους. Μια έμπονη κραυγή βρήκε την καρδιά που μπορούσε να την ακούσει, και έγινε το θαύμα. Ο μακαριστός Αναστάσιος ένιωσε πως άκουγε σε αυτήν τον ίδιο τον πόνο του Χριστού και την κλήση Του για το πληγωμένο ποίμνιό Του στην Αλβανία. Δεν βρήκε εκεί μόνο την κλήση· βρήκε όλη τη δύναμη που χρειαζόταν για να θυσιάσει τα πάντα — ακαδημαϊκούς τίτλους στο Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, αξιόλογες και επιφανείς διευθυντικές θέσεις και ευθύνες στην Εκκλησία της Ελλάδος — και να κάνει τα αδύνατα δυνατά, ώστε να παραμείνει και να υπηρετήσει αυτό το δοκιμασμένο ποίμνιο. Και έμεινε. Αργότερα ο ίδιος διηγείτο τη φράση των αδελφών Τσίτσο συχνά· και στους συνεργάτες του επαναλάμβανε: «Εδώ μας έφερε ο Κύριος· πρέπει να τους αγαπήσουμε».

Από αυτή την αληθινή ποιμαντική αγάπη γεννήθηκαν εκατοντάδες ναοί, νέοι και αναστηλωμένοι, σχολεία, κέντρα νεότητας, κέντρα υγείας, ξενώνες, συσσίτια απόρων, αλλά κυρίως 150 και πλέον κληρικοί, που χειροτονήθηκαν έπειτα από άρτια θεολογική κατάρτιση. Πάνω από όλα, όμως, ήταν η ανασυγκρότηση της εκκλησιαστικής συνειδήσεως. Ήταν η επιστροφή του λαού στη Θεία Λειτουργία, η εκ νέου ανακάλυψη της προσευχής, η κατήχηση των παιδιών και των νέων που δεν είχαν ακούσει ποτέ ελεύθερα το όνομα του Χριστού. Ήταν η θεραπεία του φόβου. Νέοι άνθρωποι που δεν είχαν κληρονομήσει την πίστη από τους γονείς τους ήρθαν να αναζητήσουν τον Χριστό· και οι νέοι ιερείς, πολλοί από οικογένειες που είχαν βιώσει την αθεΐα, απέκτησαν έναν ιδιαίτερο ζήλο για το Ευαγγέλιο. Διψούσαν

για τον Χριστό, διότι γνώριζαν εκ πείρας τι σημαίνει να ζει κανείς χωρίς Εκείνον.

Και η αναγέννηση αυτή δεν σταμάτησε στην πόρτα του ναού. Αγκάλιασε ολόκληρο τον άνθρωπο: την παιδεία και τη νεολαία, τον άρρωστο και τον φτωχό, την ειρηνική συνύπαρξη, τον διάλογο με την κοινωνία. Τίποτε από αυτά δεν ήταν δραστηριότητα παράλληλη, ξένη προς την Εκκλησία· ήταν, όπως συνήθιζε να λέει ο ίδιος, η «λειτουργία μετά τη Λειτουργία», η συνέχεια του έργου της αγάπης μέσα στην καθημερινή ζωή. Και πηγή όλων ήταν η βεβαιότητα της Αναστάσεως. «Η Ανάσταση του Χριστού», έλεγε, «βεβαιώνει τη νίκη της αλήθειας κατά του ψεύδους, της αγάπης κατά του μίσους, τον θρίαμβο της ζωής πάνω στον θάνατο». Τα λόγια αυτά δεν περιγράφουν μόνο τη θεολογία του· περιγράφουν την ίδια την πορεία της Εκκλησίας μας: εκεί όπου φαινόταν ότι είχε επικρατήσει η άρνηση, φανερώθηκε και πάλι η πίστη· εκεί όπου η προσευχή ήταν ψίθυρος, ακούστηκε ξανά η δοξολογία· εκεί όπου φώλιαζε ο φόβος, γεννήθηκε η ελπίδα.

Ο Αρχιεπίσκοπος Αναστάσιος δεν παρουσίαζε ποτέ το έργο ως προσωπικό του επίτευγμα. Όποτε αναγκαζόταν να αναφέρει κάτι, το συνόδευε πάντοτε με ειλικρινή και θερμή ευχαριστία στον «Θεό της αγάπης», όπως έλεγε. Το έβλεπε ως δώρο του Θεού, αλλά και ως συνεργασία πολλών, ως καρπό της χάριτος και του κοινού μόχθου. Σε πασχαλινό μήνυμα τόνιζε ότι ο Αναστάς Χριστός δεν είναι «μακρινός, αδιάφορος θεατής», αλλά παραμένει «μεθ' ἡμῶν» σε όλες τις δύσκολες στιγμές της ζωής. Αυτή η πεποίθηση εξηγεί την εσωτερική του αντοχή. Δεν στηρίχθηκε σε ευνοϊκές συνθήκες — οι συνθήκες ήταν συχνά δύσκολες. Στηρίχθηκε

στη βεβαιότητα ότι ο Χριστός προπορεύεται, συνοδεύει και οδηγεί στην ολοκλήρωση το έργο της Εκκλησίας Του.

Εκείνο το «πρέπει να τους αγαπήσουμε» δεν ήταν για τον μακαριστό Αναστάσιο λόγος της στιγμής. Η αγάπη δεν ήταν γι' αυτόν αόριστο συναίσθημα ούτε ηθικό διακόσμημα· ήταν ο πυρήνας της χριστιανικής υπάρξεως και το θεμέλιο κάθε αληθινής ιεραποστολής. «Ο Υιός και Λόγος του Θεού», έγραφε στο χριστουγεννιάτικο μήνυμα του 2022, «δεν έγινε άνθρωπος, για να μας δώσει μια γενική αόριστη θεωρία περί αγάπης, αλλά για να την αποκαλύψει μένοντας ανάμεσά μας». Διότι «ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐστίν» (Α΄ Ιω. 4,16). Γι' αυτό και ο ίδιος δεν επέβαλλε την πίστη· μετέδιδε την εμπειρία της συναντήσεως με τον Αναστάντα Χριστό, γνωρίζοντας, μαζί με τους Πατέρες, ότι «ὁ γευσάμενος οἶδεν» και ότι η σιωπηλή μαρτυρία της αγάπης, της θυσίας, της συγχωρήσεως μιλά ισχυρότερα από χίλιες ομιλίες. Η αγάπη αυτή απευθυνόταν σε κάθε άνθρωπο, ανεξαρτήτως καταγωγής, γλώσσας ή θρησκευτικής παραδόσεως· και γι' αυτό γινόταν ειρήνη. «Η ειρήνη», έγραφε, «δεν είναι απλώς ευχή, είναι θείο δώρο και επίτευγμα της συνεργίας του ανθρώπου με τον Θεό». Υπό την καθοδήγησή του, η Εκκλησία της Αλβανίας έγινε, μέσα σε μια πληγωμένη κοινωνία, εργαστήριο ειρήνης, και μαρτύρησε ότι η ορθόδοξη πίστη δεν γεννά απομόνωση, αλλά συμφιλίωση.

Σήμερα, μιλώντας για τον μακαριστό Αρχιεπίσκοπο Αναστάσιο, δεν εξιδανικεύουμε μια μορφή· αναλαμβάνουμε ευθύνη για το μέλλον. Η καλύτερη τιμή προς το πρόσωπό του δεν είναι ο έπαινος, αλλά η συνέχιση του πνεύματός του: ενότητα, πίστη, ταπείνωση, εργασία, αγάπη χωρίς σύνορα, ειρηνική μαρτυρία. Καλούμαστε να είμαστε ριζωμένοι στην αποστολική παράδοση και ανοιχτοί στις

νέες δυνατότητες που μας δίνει ο Θεός· να μιλούμε τη γλώσσα των συγχρόνων μας, χωρίς να προδίδουμε το αιώνιο μήνυμα· να είμαστε παρόντες στον κόσμο, χωρίς να είμαστε εκ του κόσμου.

Προσωπικά, ως διάδοχός του στον αρχιεπισκοπικό θρόνο, αισθάνομαι βαθιά την ευθύνη αυτής της παρακαταθήκης· όχι ως ευθύνη εξουσίας, αλλά ως χρέος διακονίας. Έλαβα το βάπτισμα από το χέρι του π. Κοσμά Κίριο, χέρι που βγήκε μέσα από τις στάχτες και εκπροσωπεί την πίστη της Αλβανίας· και έλαβα τις χειροτονίες από τον Αρχιεπίσκοπο Αναστάσιο, τον οποίο οι προσευχές και ο πόνος αυτής της πίστεως έφεραν στον τόπο μας. Ευγνωμονώ τον Θεό. Όσα οικοδομήθηκαν πρέπει να διαφυλαχθούν· όσα σπάρθηκαν πρέπει να καρποφορήσουν. Και αυτό δεν γίνεται με αίσθημα αυτάρκειας, αλλά με μετάνοια, ευγνωμοσύνη και εγρήγορση. Ο μακαριστός Αναστάσιος μάς έδειξε ότι η Εκκλησία ανασυγκροτείται όταν κρατά την ταυτότητά της: όταν προσεύχεται, όταν κηρύττει τον Χριστό, όταν αγαπά και συγχωρεί, όταν διακονεί τον πάσχοντα άνθρωπο, όταν δεν κλείνεται στον εαυτό της, αλλά γίνεται φως. «Όσο εξαρτάται από εμάς», έγραφε, «ας αφήνουμε το φως της Αναστάσεως να καταυγάζει τη ζωή μας και το Άγιο Πνεύμα να μας χαρίζει αντοχή, υπομονή, ελπίδα». Αυτό το φως, που κάποτε ήταν μια φωτίτσα αναμμένη κρυφά σε κάποια γωνιά, φώτισε ολόκληρη την Εκκλησία της Αλβανίας ύστερα από δεκαετίες σκότους. Καλούμαστε να το κρατήσουμε ζωντανό· όχι ως συναισθηματική ανάμνηση, αλλά ως καθημερινό εκκλησιαστικό ήθος. Ο Οικουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαίος, στην επίσημη επίσκεψή του στην Αλβανία το 1999, είπε: «Σας μακαρίζομεν αληθινά, διότι ο Αρχιεπίσκοπος Αναστάσιος είναι δώρον του Θεού προς την ανθρωπότητα». Με αυτά τα τόσο θερμά λόγια του

Οικουμενικού Πατριάρχη, που στήριξε και στηρίζει την Εκκλησία της Αλβανίας από την αρχή στην προσπάθεια της ανασυγκροτήσεώς της, ενώνουμε και εμείς τις δοξολογικές φωνές μας στον Τριαδικό μας Θεό. Και ας παρακαλέσουμε Εκείνον «που δύναται να πράξει απείρως περισσότερα από όσα ζητούμε ή σκεπτόμαστε» (Εφ. 3,20) να μας αξιώσει να συνεχίσουμε, με ταπείνωση και αφοσίωση, την πορεία της Εκκλησίας μας μέσα στο φως της Αναστάσεως.

Αίωνία αὐτοῦ ἡ μνήμη.